บทที่ 7
การใช้ทรัพยากร

ตามกรอบแนวคิดการศึกษาครั้งนี้ การใช้ทรัพยากรภายในป่าชุมชนจะสะท้อนออกมาในรูปของพฤติกรรมต่าง ๆ ที่สมาชิกในชุมชนได้กระทำลงไป ตามเงื่อนไขและข้อกำหนดต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามสภาพต่าง ๆ ในแต่ละชุมชนนั้น ๆ เผชิญอยู่ อันได้แก่ สภาพทางกายภาพของป่าไม้ ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม และการจัดระเบียบทางสถาบัน โดยในบทนี้จะวิเคราะห์และพิจารณาใน 2 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ รูปแบบความสัมพันธ์ในการใช้ทรัพยากร (pattern of interaction in the use of resources) ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงรูปแบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในการเข้าใช้ทรัพยากรป่าชุมชน อีกส่วนหนึ่งก็คือ จะวิเคราะห์ถึงผลที่เกิดขึ้นของการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ ที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนศึกษา

7.1 รูปแบบความสัมพันธ์ในการใช้ทรัพยากร (pattern of interaction in the use of resources)

ในรูปแบบความสัมพันธ์ในการใช้ทรัพยากรนั้น พฤติกรรมที่ให้ความร่วมมือและต่างตอบแทนประโยชน์ซึ่งกันและกันนั้น เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการจัดการทรัพยากรกรรมสิทธิ์ส่วนรวม จากการสำรวจภาคสนาม พบว่า แรงจูงใจที่สำคัญที่สุดที่ทำให้สมาชิกในชุมชนทั้งสองนั้นร่วมมือกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชุมชนของพวกเขา ก็คือ เพื่อรักษาแหล่งต้นน้ำลำธารไว้ใช้ในการดำรงชีวิต โดยมีถึงร้อยละ 83.7 ดังตาราง 7.1

ตาราง 7.1 ร้อยละของแรงจูงใจในการร่วมมือกันที่จะจัดการและดูแลรักษาทรัพยากรป่าชุมชนของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด

แรงจูงใจ	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง	ร้อยละ
แหล่งต้นน้ำลำธารขาดแคลน	120	83.7
ป้องกันการช่วงชิงจากบุคคลภายนอก	15	11.3
รัฐไม่สามารถดูแลทรัพยากรได้	2	1.5
ทำตามผู้นำ	5	3.5
รวม	145	100

ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม , 2545

จะเห็นได้ว่า สิ่งที่ชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้านสามารถรักษารูปแบบความสัมพันธ์ในแบบร่วมมือกันนั้นมาจากแรงจูงใจเดียวกันก็คือเพื่อรักษาแหล่งต้นน้ำลำธาร แต่แม้ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่มุ่งหวังที่จะมีความสัมพันธ์แบบร่วมมือและต่างตอบแทนกัน แต่พฤติกรรมที่เกิดขึ้นในการเข้าใช้ทรัพยากรก็อาจจะแสดงออกมาในหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่แต่ละบุคคลได้รับ และการตัดสินใจที่เกิดขึ้นจะขึ้นอยู่กับการชั่งระหว่างอุปสรรค และสิ่งชี้นำที่อยู่รอบตัวของแต่ละบุคคลนั้น ว่าจะเลือกกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ อย่างไร (Ostrom , 1990)

7.1.1 การยินยอมและยอมรับที่จะทำตามกฎระเบียบ

การยินยอมและยอมรับที่จะทำตามกฎระเบียบนั้น เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบพฤติกรรมที่นำไปสู่ความร่วมมือในการที่จะดำเนินกิจกรรมความร่วมมือต่าง ๆ ในการจัดการและดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ในรูปของป่าชุมชน ดังตาราง 7.2

ตาราง 7.2 ร้อยละของครัวเรือนทั้งหมดที่ยินยอมทำตามกฎระเบียบที่ตั้งขึ้น

รูปแบบพฤติกรรม	ตัวอย่าง	ร้อยละ
ยอมทำตามกฎระเบียบ	142	98.0
ไม่ยอม	3	2.0
รวม	145	100

ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม , 2545

จากตาราง 7.2 จะเห็นได้ว่าครัวเรือนตัวอย่างมากกว่า ร้อยละ 98 ยอมรับและยอมทำตามกฎระเบียบในการเข้าใช้ทรัพยากรในป่าชุมชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งที่สมเหตุสมผล เนื่องจากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันของชุมชนนั้น จะสามารถเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้นั้น ก็มาจากเหตุผลเดียวนั่นก็คือผู้ใช้ส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือที่จะทำตามกฎเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นและรักษาข้อตกลงระหว่างผู้ใช้คนอื่น ๆ นั้นไว้ มีเพียงร้อยละ 2 หรือเพียง 3 คนเท่านั้นที่ไม่ยินยอมที่จะทำตามกฎ ซึ่งเป็นชาวบ้านของชุมชนบ้านห้วยแก้วทั้งสิ้น

สาเหตุที่ชาวบ้าน 3 คนไม่ยอมที่จะทำตามกฎเกณฑ์นั้น ส่วนใหญ่กล่าวว่า กฎเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นนั้นเป็นเพียงกฎระเบียบที่ตั้งขึ้นโดยชาวบ้านเท่านั้น ไม่มีใครมารับรองและพวกเขาเองก็ไม่ได้

เข้าไปใช้ป่ามานานแล้ว ส่วนใหญ่ไปทำงานในเมืองแล้วก็กลับบ้านไม่ได้ไปยุ่งเกี่ยวกับป่าเลย จากการตรวจสอบจากแบบสอบถามยังพบว่าชาวบ้าน 3 รายนี้ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าชุมชนเลย นั่นอาจจะเป็นไปได้ว่าพวกเขาไม่มีความเข้าใจในกฎระเบียบที่มีอยู่นั้นอย่างดีพอ ถึงแม้จะมีบุคคลที่ไม่ยินยอมที่จะทำตามกฎเหล่านี้ แต่ก็ถือได้ว่ามีสัดส่วนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนของผู้ใช้ที่ยินยอมที่จะทำตามกฎระเบียบที่ชุมชนสร้างขึ้น

ฉะนั้น สรุปได้ว่าการคงอยู่ของการจัดการทรัพยากรที่ใช้ร่วมกันนั้นจะขึ้นอยู่กับสมาชิกในชุมชนตกลงที่จะให้ความร่วมมือและยินยอมที่จะทำตามกฎระเบียบที่ตั้งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจของแต่ละบุคคลที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือไม่นั้น อาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่แต่ละคนเผชิญอยู่

7.1.2 การฉวยโอกาส (opportunistic behavior)

พฤติกรรมอย่างหนึ่งที่สมาชิกผู้ใช้ทรัพยากรเลือกที่จะกระทำเพื่อเข้าใช้ทรัพยากรส่วนรวมก็คือพฤติกรรมการฉวยโอกาสหรือการคดโกง พฤติกรรมการฉวยโอกาสนี้เป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับความคาดหวังของสมาชิกผู้ใช้แต่ละคน กล่าวคือ สมาชิกผู้ใช้แต่ละคนจะคาดหวังว่าสมาชิกผู้ใช้คนอื่น ๆ จะไม่ฉวยโอกาสและคงไว้ซึ่งความร่วมมือที่จะทำตามกฎเกณฑ์เช่นเดียวกัน ฉะนั้นถ้าจำนวนผู้ที่กระทำการฉวยโอกาสหรือจำนวนผู้ที่รู้สึกว่าคนอื่นกำลังกระทำการฉวยโอกาสมีอยู่มาก มันจะเป็นการยากที่จะพัฒนาและรักษารูปแบบความสัมพันธ์แบบความร่วมมือแก่กันและกันไว้ได้ (Ostrom , 1990) ในสถานการณ์เช่นนี้กลไกการสอดส่องติดตามและการลงโทษเป็นสิ่งที่จำเป็น ในชุมชนซึ่งมีกฎระเบียบที่เข้มแข็งและมีการสอดส่องติดตามที่ดีจะสามารถป้องกันพฤติกรรมฉวยโอกาสนี้ได้ สมาชิกแต่ละคนก็จะมีความมั่นใจว่าพวกเขาไม่ได้ถูกเอารัดเอาเปรียบ

จากการสำรวจภาคสนาม ชาวบ้านจะถูกสัมภาษณ์เกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการเป็นผู้ตักตวงผลประโยชน์หรือใช้ฟรี (free riding) เมื่อมีโอกาสให้ตักตวงโดยการฝ่าฝืนกฎระเบียบที่มีอยู่พวกเขาจะทำการฉวยโอกาสนั้นหรือไม่ ดังตาราง 7.3

ตาราง 7.3 ร้อยละของครัวเรือนในแต่ละชุมชนแสดงพฤติกรรมการฉวยโอกาส

การฉวยโอกาส	ชุมชนบ้านแม่แฮ	ชุมชนบ้านห้วยแก้ว
ทำ	1.3	12.9
ไม่ทำ	98.7	87.1

ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม , 2545

จากตาราง 7.3 แสดงให้เห็นว่า ในชุมชนบ้านห้วยแก้วมีชาวบ้านที่พร้อมที่จะฉวยโอกาสอยู่ ร้อยละ 12.9 และในชุมชนแม่แฮนั้นมีเพียงร้อยละ 1.3 จะเห็นได้ว่าบุคคลที่มีพฤติกรรมการฉวยโอกาสในชุมชนบ้านห้วยแก้วมีมากกว่า จากการสอบถามกลุ่มบุคคลกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าพวกเขาคิดว่าคนอื่น ๆ ก็คงจะทำเช่นเดียวกันและเป็นการฉวยโอกาสเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น

พฤติกรรมการฉวยโอกาสนี้เป็นรูปแบบของพฤติกรรมซึ่งเป็นอันตรายต่อความร่วมมือที่ให้ซึ่งกันและกันในการใช้ทรัพยากรกรรมสิทธิ์ร่วม ถ้ามันเป็นตัวเลือกที่คนส่วนใหญ่เลือกที่จะกระทำ นอกจากนี้ พฤติกรรมฉวยโอกาสนี้เป็นกลยุทธ์ที่เป็นไปได้อย่างหนึ่งซึ่งผู้ใช้ทั้งหมดจะต้องเผชิญในความพยายามที่จะจัดการทรัพยากรที่ใช้ร่วมกันนี้ ไม่สำคัญว่าสถาบันของพวกเขาจะถูกสร้างมาให้ดีแค่ไหนก็ตาม (Ostrom, 1990)

7.1.3 พฤติกรรมการใช้ฟรี (free riding behavior)

ในทางทฤษฎี การจัดการดูแลป่าชุมชนของทั้งสองชุมชนนี้ ได้เกิดขึ้นและคงอยู่ได้ก็เพราะสมาชิกผู้ใช้ส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือและเคารพในกฎเกณฑ์ที่มีอยู่นั่นเอง แต่ถ้าพฤติกรรมการใช้ฟรีนี้มีเพิ่มมากขึ้นเท่าใด การคงอยู่ของระบบการจัดการทรัพยากรร่วมกันก็จะล่อแหลมต่อการล่มสลายกลายไปเป็นทรัพยากรเปิดมากขึ้นเท่านั้น ฉะนั้นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ระบบอยู่รอดได้ก็คือต้องควบคุมจำนวนของพฤติกรรมการใช้ฟรีนี้ให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งการบังคับให้เป็นไปตามกฎและการสอดส่องติดตามที่มีประสิทธิภาพจะเป็นสิ่งสำคัญที่จะควบคุมสิ่งนี้ได้

ตาราง 7.4 ร้อยละของครัวเรือนในแต่ละชุมชนที่เคยฝ่าฝืนกฎระเบียบ

การฝ่าฝืนกฎ	ชุมชนบ้านแม่แฮ	ชุมชนบ้านห้วยแก้ว	ครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด
ไม่เคย	98.0	93.0	96.0
เคย	2.0	7.0	4.0
รวม	100	100	100

ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม , 2545

จากตาราง 7.4 ครัวเรือนตัวอย่างผู้ซึ่งได้ทำการฝ่าฝืนกฎคิดเป็นร้อยละ 4 ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด โดยมาจากชุมชนบ้านแม่แฮ 1 คน และมาจากชุมชนบ้านห้วยแก้ว 5 คน รวมทั้งสิ้น 6 คน ซึ่ง 5 ใน 6 คนที่เคยฝ่าฝืนกฎระเบียบนี้ให้เหตุผลว่าเป็นสิ่งที่ไม่ร้ายแรง ต่อการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนของพวกเขาเนื่องจากพวกเขาเพียงแต่ฝ่าฝืนกฎระเบียบในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น และคิดว่าคนอื่น ๆ ชุมชนส่วนใหญ่ก็ทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อยู่แล้ว และมีเพียง 1 คนที่กระทำไปเพราะไม่รู้กฎเกณฑ์ แต่สมาชิกส่วนใหญ่จากทั้ง 2 ชุมชนคือมากกว่าร้อยละ 90 ไม่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ดังกล่าวนี้ ซึ่งถือว่ายังอยู่ในสัดส่วนที่มากอยู่

7.1.4 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมความร่วมมือต่าง ๆ (participation)

การศึกษาในครั้งนี้ได้ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมความร่วมมือหลัก ๆ 3 กิจกรรม คือ การตรวจตราสอดส่อง การดูแลรักษาพื้นที่ป่าและการประชุมหารือเกี่ยวกับป่าชุมชน ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียด ดังนี้

ก. การตรวจตราสอดส่อง (monitoring)

การตรวจตราสอดส่อง ถือว่าเป็นความรับผิดชอบขั้นพื้นฐานของสมาชิกผู้ใช้ทุกคนที่จะต้องคอยเป็นหูเป็นตาให้กับชุมชนในขณะที่เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าอยู่แล้ว แต่การศึกษาจะเน้นไปถึงกิจกรรมที่การเดินตรวจตราป่าที่เป็นทางการในพื้นที่ป่าชุมชน ดังตาราง 7.5

ตาราง 7.5 ร้อยละของครัวเรือนในแต่ละชุมชนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการตรวจตรา สอดส่อง

การมีส่วนร่วมในการตรวจตรา	ชุมชนบ้านแม่แฮ	ชุมชนบ้านห้วยแก้ว	ครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด
เคย	60.0	45.0	58.0
ไม่เคย	40.0	55.0	42.0
รวม	100	100	100

ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม , 2545

จากตาราง 7.5 แสดงให้เห็นว่าจากครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดพบว่ามีร้อยละ 58 ที่เคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมการตรวจตราสอดส่องอย่างเป็นทางการ ในชุมชนบ้านแม่แฮนั้นมีร้อยละของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้สูงกว่าในชุมชนบ้านห้วยแก้วเนื่องมาจากชุมชนแห่งนี้มีการจัดเวรยามไปตรวจตราในพื้นที่ป่าชุมชนอยู่สม่ำเสมอ ผิดกับในชุมชนบ้านห้วยแก้วซึ่งในอดีตนั้นในยุคแห่งการต่อสู้ได้จัดเวรยามออกตรวจตราป่าทุกวันทั้งกลางวันและกลางคืน แต่ในปัจจุบันการเดินตรวจตราเช่นนี้แทบจะไม่มีให้เห็นแล้ว จะเป็นเพียงการสอดส่องอย่างไม่เป็นทางการในขณะที่เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าของสมาชิกแต่ละคนในชุมชนมากกว่า

การสอดส่องตรวจตรานั้นเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ลดพฤติกรรมการใช้ฟรีและลดแรงจูงใจของพฤติกรรมการฉวยโอกาสได้ เพราะจะเกิดความเกรงกลัวที่จะถูกจับได้ ฉะนั้น กิจกรรมการมีส่วนร่วมนี้จึงควรจะพัฒนาให้ดีขึ้นในชุมชนที่มีการจัดการทรัพยากรที่ใช้ร่วมกัน

ข. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมดูแลรักษาพื้นที่ป่าชุมชน

กิจกรรมความร่วมมือในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมดูแลรักษาพื้นที่ป่าชุมชนนี้จะประกอบไปด้วยหลายๆ กิจกรรม เช่น กิจกรรมการปลูกป่า การทำแนวเขตพื้นที่ป่าชุมชน การทำความสะอาดพื้นที่ป่า และการทำแนวกันไฟ จากการศึกษาพบว่าร้อยละ 70 ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ ดังแสดงในตาราง 7.6

ตาราง 7.6 ร้อยละของครัวเรือนในแต่ละชุมชนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการดูแลรักษาพื้นที่ป่า

การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา	ชุมชนบ้านแม่แฮ	ชุมชนบ้านห้วยแก้ว	ครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด
เคย	75.0	66.0	70.0
ไม่เคย	25.0	34.0	30.0
รวม	100	100	100

ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม , 2545

จากตาราง 7.6 ในชุมชนบ้านแม่แฮ มีสัดส่วนของผู้ที่เคยมีส่วนร่วมกิจกรรมนี้มากกว่าในชุมชนบ้านห้วยแก้วโดยมีถึงร้อยละ 75 กิจกรรมการบำรุงรักษาพื้นที่ป่าเหล่านี้ ในปัจจุบันจะทำอยู่เป็นประจำโดยได้รับงบสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในท้องที่ ทำให้สามารถทำได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ กิจกรรมหลัก ๆ ที่ทำก็คือ กิจกรรมการทำแนวกันไฟ กิจกรรมทำความสะอาดป่าซ้ำ กิจกรรมการปรับปรุงแนวเขตป่าชุมชน ส่วนในชุมชนบ้านห้วยแก้วนั้นพบว่ากิจกรรมดังกล่าวในอดีตได้ทำกันอย่างขันแข็ง แต่ในปัจจุบันนี้จะมีเพียงกิจกรรมเดียวก็คือกิจกรรมทำแนวกันไฟซึ่งจะทำเพียงครั้งเดียวในรอบ 1 ปี ในช่วงก่อนเข้าหน้าแล้งเท่านั้น

ค. กิจกรรมการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมหารือเกี่ยวกับป่าชุมชน

กิจกรรมความร่วมมือในส่วนของการเข้าร่วมประชุมหารือเกี่ยวกับป่าชุมชนนั้น ในชุมชนท้องถิ่นการประชุมหมู่บ้านเป็นเวทีที่สำคัญในการแสดงความคิดเห็นและมีกระบวนการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกในชุมชน ชุมชนศึกษาทั้งสองนี้ก็เช่นเดียวกัน ในชุมชนบ้านห้วยแก้วพบว่ามีอยู่ร้อยละ 53 และในชุมชนบ้านแม่แฮพบว่ามีครัวเรือนตัวอย่างที่มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมนี้อยู่ถึงร้อยละ 84 ดังตาราง 7.7

ตาราง 7.7 ร้อยละของครัวเรือนในแต่ละชุมชนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเข้าร่วมประชุม

การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุม	ชุมชนบ้านแม่แฮ	ชุมชนบ้านห้วยแก้ว	ครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด
เคย	84.0	53.0	69.0
ไม่เคย	16.0	47.0	31.0
รวม	100	100	100

ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม , 2545

จากตาราง 7.7 การประชุมหมู่บ้านเป็นเวทีที่ใช้แลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจ และถกกันถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขต่าง ๆ ในชุมชนบ้านแม่แฮ การตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการดูแลป่าชุมชนจะถูกแบ่งออกเป็น 2 ระดับ โดยเรื่องที่เป็นเรื่องภายในหมู่บ้าน สมาชิกในชุมชนก็จะสามารถทำการตัดสินใจร่วมกับคณะกรรมการป่าชุมชนในชุมชนได้เลย โดยใช้เวทีการประชุมหมู่บ้าน เช่น การจัดเวรยามตรวจตราป่า และเรื่องของกฎระเบียบภายในหมู่บ้านเอง แต่ถ้าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่รอบข้าง เช่น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชน การบุกรุกพื้นที่ป่าจากชุมชนภายนอก การตัดสินใจก็จะเข้าไปอยู่ในส่วนขององค์กร 14 หมู่บ้านโดยผ่านระบบตัวแทนเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งชาวบ้านอาจจะไม่มีส่วนร่วมโดยตรงในการตัดสินใจชี้ขาดเนื่องจากใช้ระบบตัวแทน เมื่อตัวแทนที่ได้เข้าไปร่วมประชุมกับทางองค์กร 14 หมู่บ้านและได้ข้อสรุปอย่างไรก็จะมาบอกผ่านไปยังสมาชิกชุมชนโดยอาศัยการประชุมหมู่บ้านนี้ และตัวแทนยังมีหน้าที่ในการรับข้อคิดเห็นต่าง ๆ ของชาวบ้านหรือประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนร่วมกันนำไปสู่เวทีองค์กร 14 หมู่บ้านเพื่อพิจารณาร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งถือว่าชาวบ้านก็มีส่วนร่วมในทางอ้อมเช่นกัน

ในชุมชนบ้านห้วยแก้ว กระบวนการตัดสินใจหลักจะอยู่ที่คณะกรรมการป่าชุมชนเช่นเดียวกันและอาศัยการประชุมหมู่บ้านเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจ และแก้ไขปัญหาร่วมกัน แต่การที่มีครัวเรือนตัวอย่างที่เข้าร่วมประชุมน้อยกว่า อาจเป็นเพราะวิถีชีวิตของชาวบ้านส่วนมากได้เปลี่ยนจากการทำงานอยู่ภายในหมู่บ้านไปทำงานในเมืองมากขึ้น จึงเป็นการลำบากที่จะอยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตา เนื่องจากต่างคนต่างต้องทำมาหากิน

โดยสรุป จะเห็นได้ว่า ในชุมชนบ้านห้วยแก้วแม้ว่าจะเป็นชุมชนที่ได้รับการยอมรับว่าชุมชนที่ก่อตั้งป่าชุมชนแห่งแรกในประเทศไทย แต่เมื่อดูจากรูปแบบของพฤติกรรมที่แสดงออกมาข้างต้นแล้วนั้นเมื่อเทียบกับชุมชนบ้านแม่แฮ แสดงให้เห็นได้ว่า ชาวบ้านในชุมชนบ้านห้วยแก้วมีการให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับที่ต่ำกว่า และมีพฤติกรรมที่ล่อแหลมต่อการจัดการทรัพยากรในรูปของป่าชุมชนที่มากกว่าของชุมชนบ้านแม่แฮ ซึ่งมีรูปแบบพฤติกรรมและความร่วมมือต่าง ๆ เอื้อต่อการจัดการทรัพยากรในรูปของป่าชุมชนมากกว่า ข้อสำคัญอีกประการที่ทำให้ชุมชนแม่แฮมีความได้เปรียบชุมชนบ้านห้วยแก้วในการจัดการรูปแบบนี้ ก็คือ มีการจัดการร่วมกันระหว่างรัฐและชุมชน (co-management) โดยได้รับการสนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณและคำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่รัฐในระดับพื้นที่ ซึ่งต่างจากของชุมชนบ้านห้วยแก้วซึ่งได้รับการสนับสนุนน้อยมาก

ฉะนั้น การจัดการทรัพยากรป่าไม้ในรูปของป่าชุมชนนี้ นอกจากความร่วมมือภายในชุมชนแล้ว การให้ความร่วมมือและการให้การสนับสนุนจากภายนอก ก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การจัดการทรัพยากรป่าไม้ในรูปของป่าชุมชนนั้นเป็นไปได้ด้วยดี

7.2 ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนภายใต้การจัดการทรัพยากรส่วนรวม

ในส่วนนี้จะเป็นการกล่าวถึงผลที่เกิดขึ้นของการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนโดยมีผลมาจากรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์ที่ได้กล่าวถึงแล้วในหัวข้อ 7.1 อย่างไรก็ตามผลที่เกิดขึ้นของการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนนี้จะขึ้นอยู่กับข้อจำกัดทางกายภาพและชีวภาพของป่าชุมชนดังที่ได้กล่าวถึงแล้วในบทที่ 5 ในทางทฤษฎีนั้นรูปแบบกรรมสิทธิ์แบบมีส่วนร่วมนี้ จะทำให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและเป็นไปในเชิงอนุรักษ์ มีความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงทรัพยากร และมีความมั่นคงในวิถีชีวิตภายในชุมชนนั้น (Berkes, 1989) ดังนั้น ประสิทธิภาพ ความเท่าเทียม และความมั่นคงในวิถีชีวิตจะถูกใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินผลที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ศึกษา

7.2.1 ประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากร

การศึกษานี้จะประเมินความเหมาะสมของการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบนพื้นฐานของความพึงพอใจของผู้ใช้ที่ได้รับจากทรัพยากรภายใต้รูปแบบกรรมสิทธิ์ร่วม ความเห็นเกี่ยวกับอัตราการใช้ทรัพยากรป่าชุมชน ในทางทฤษฎีแล้ว สมาชิกของชุมชนจะทำการเลือกกลยุทธ์การใช้ทรัพยากรโดยการให้น้ำหนักของผลประโยชน์ในระยะยาวของชุมชน มากกว่าผลประโยชน์ของตัวเองใน

ระยะสั้น เช่นเดียวกันนั้น สมาชิกผู้ใช้ก็จะประเมินความพึงพอใจของพวกเขาโดยประเมินจากผลที่เกิดขึ้นร่วมกันในระดับชุมชน มากกว่าที่จะประเมินจากผลที่เกิดขึ้นกับแต่ละบุคคล ฉะนั้นภายใต้การจัดการทรัพยากรแบบกรรมสิทธิ์ร่วมนี้ พวกเขาจะไม่ทำการตักตวงทุกสิ่งที่เขาต้องการจากทรัพยากรแต่เขาจะใช้ทรัพยากรเพียงเพื่อให้พอกับการยังชีพเท่านั้น แม้ว่าพวกเขาจะต้องเสียประโยชน์ของตัวเองไปก็ตาม และจะเลือกที่จะให้ความร่วมมือในการทำตามกฎมากกว่าที่จะฝ่าฝืนหรือใช้ฟรี (Chusak, 1994)

ตาราง 7.8 ความพอใจของครัวเรือนตัวอย่างต่อประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรภายใต้การจัดการป่าชุมชนในแต่ละชุมชนศึกษา

ความพอใจ	ชุมชนบ้านแม่แฮ	ชุมชนบ้านห้วยแก้ว	ครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด
พอใจ	93.0	96.0	94.0
ไม่พอใจ	7.0	4.0	6.0
รวม	100	100	100

ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม , 2545

จากตาราง 7.8 พบว่า ครัวเรือนตัวอย่างทั้งสองชุมชนร้อยละ 94 มีความพึงพอใจเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรภายใต้รูปแบบป่าชุมชนในเรื่องผลประโยชน์ที่แต่ละคนได้รับรวมถึงที่ชุมชนได้รับด้วย และมีเพียงร้อยละ 6 เท่านั้นที่ไม่พึงพอใจกับผลตอบแทนที่รับจากการใช้ทรัพยากรภายใต้การจัดการป่าชุมชน

ชาวบ้านที่ไม่พอใจกับผลตอบแทนที่ได้ภายใต้การจัดการป่าชุมชน จากการสอบถามชาวบ้านกลุ่มนี้ พบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นชาวบ้านที่ยากจนมีการดำรงชีพด้วยการเก็บของป่ามาขายหรือทำไร่เลื่อนลอย โดยมาจากชุมชนบ้านแม่แฮ 5 คนและชุมชนบ้านห้วยแก้ว 2 คน รวมทั้งสิ้น 7 คน ซึ่งเมื่อมีกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์ขึ้นมา ก็ทำให้การดำรงชีพของเขาถูกจำกัดลง หรือไม่สามารถหาเลี้ยงชีพแบบนี้อีก ชาวบ้านกลุ่มนี้แม้ว่าจะเป็นกลุ่มที่ไม่มากนักแต่พวกเขาก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงเสถียรภาพในการจัดการเชิงสถาบันที่มีอยู่ ในอนาคตถ้าคนกลุ่มนี้มีเพิ่มมากขึ้นเสถียรภาพในการจัดการเชิงสถาบันที่มีอยู่ก็อาจจะกระทบกระเทือนได้

จากการสำรวจภาคสนาม ยังพบว่า ในชุมชนบ้านแม่แฮ มีการดูแลป่าผืนนี้มาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย แต่เป็นการดูแลตามขนบธรรมเนียมประเพณี ต่อมาได้พัฒนาให้มีรูปแบบมากขึ้น ชาวบ้านส่วนใหญ่พอใจกับการใช้ทรัพยากรป่าไม้ภายใต้การจัดการดูแลรักษาในรูปของป่าชุมชน เนื่องจากชาวบ้านมีน้ำใช้ตลอดปี อากาศไม่ร้อน และมีของป่าให้เก็บได้ตลอดปี นอกจากนี้ ชาวบ้านส่วนใหญ่กล่าวว่า การใช้ประโยชน์จากป่าภายใต้การจัดการดูแลรักษาภายใต้รูปแบบของป่าชุมชนนี้จะทำให้มีป่าใช้ไปถึงชั่วลูกชั่วหลาน แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านไม่ได้มองเพียงแค่ผลประโยชน์ในระยะสั้นแต่ได้มองผลประโยชน์ในระยะยาวเพื่อลูกหลานในภายภาคหน้าและความมั่นคงในวิถีชีวิตของชุมชนอีกด้วย

ในชุมชนบ้านห้วยแก้ว จะเห็นได้ว่ามีกฎระเบียบที่เคร่งครัดมากภายใต้การจัดการทรัพยากรกรรมสิทธิ์ร่วมในรูปของป่าชุมชน เหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพื่อที่จะฟื้นฟูสภาพป่าที่ถูกนายทุนแผ้วถางไปเมื่อครั้งอดีตและที่ถูกตัดไปขายเมื่อในอดีตให้กลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง ชาวบ้านได้เล่าว่าในอดีตหลังจากป่าถูกแผ้วถางไปเป็นจำนวนมาก ทำให้น้ำแห้งขอดลงอย่างมาก สัตว์ป่าก็หายาก ของป่าจำพวกเห็ดและหน่อไม้ก็ไม่ขึ้น ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมาก ต่อมาเมื่อชาวบ้านได้ต่อสู้เอาผืนป่าแห่งนี้มาได้และก่อตั้งเป็นป่าชุมชนแห่งแรกของประเทศไทยแล้วก็ได้ดำเนินการจัดการทรัพยากรป่าไม้แห่งนี้ในรูปของป่าชุมชน มีกฎมีระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ในการใช้ประโยชน์จากป่า ส่งผลให้ในปัจจุบันชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้มีน้ำใช้ตลอดปี สัตว์ป่าก็เริ่มจะมีให้เห็นมากขึ้น ของป่าก็มีเพิ่มขึ้นจนสามารถนำมาเป็นรายได้เสริมในหลาย ๆ ครัวเรือนของชุมชนแห่งนี้ ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ของชุมชนแห่งนี้มีความพึงพอใจกับผลที่เกิดขึ้นของการใช้ทรัพยากรภายใต้การจัดการและดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ในรูปของป่าชุมชนนี้

สิ่งที่น่าสนใจคือ วิถีทางที่ชาวบ้านประเมินความพึงพอใจของพวกเขาต่อประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรภายใต้การจัดการป่าชุมชน ซึ่งสามารถอธิบายตามแนวคิดเศรษฐกิจแบบศีลธรรมของ Scott (1976) จากการศึกษาของเขา พบว่า ความพอใจของชาวนาต่อผลตอบแทนทางเศรษฐกิจจะอยู่บนพื้นฐานของ "จริยธรรมเพื่อการยังชีพ" (subsistence ethics) หมายความว่า แม้ว่าผลประโยชน์ในปัจจุบันของการจัดการป่าชุมชนไม่ได้เกิดขึ้นให้เห็นอย่างเด่นชัด แต่พวกเขาก็จะยังคงพิจารณาว่ามีประสิทธิภาพถ้าพวกเขามั่นใจว่าจะได้รับความมั่นคงในระยะยาว เช่นเดียวกับงานของ Popkin (1981) ที่พบว่า ในพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของชาวบ้าน ชาวบ้านจะมุ่งหวังที่จะได้รับความมั่นคงในวิถีชีวิตมากที่สุด ไม่ใช่ผลกำไรที่สูงที่สุด ดังนั้น ชาวบ้านจะมุ่งที่จะรักษาความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทนซึ่งกันและกันของพวกเขา และพิจารณาความพึงพอใจต่อผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของการใช้ทรัพยากรบนพื้นฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิตมากกว่าผลประโยชน์ในระยะสั้น ๆ

7.2.2 ความเท่าเทียมกันในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชน

ในการประเมินความเท่าเทียมกันในการใช้ทรัพยากรนั้น ผู้ศึกษาก็จะใช้ความพึงพอใจของผู้ใช้ในเรื่องเกี่ยวกับการเข้าใช้ทรัพยากรและการได้รับส่วนแบ่งที่เท่าเทียมกันมาเป็นเกณฑ์ ดังตาราง 7.9

ตาราง 7.9 ความพึงพอใจของครัวเรือนตัวอย่างต่อความเท่าเทียมกันในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนในแต่ละชุมชน

ความพึงพอใจ	ชุมชนบ้านแม่แฮ	ชุมชนบ้านห้วยแก้ว	ครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด
พอใจ	98.0	93.0	96.0
ไม่พอใจ	2.0	7.0	4.0
รวม	100	100	100

ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม , 2545

จากตาราง 7.9 พบว่า ครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดจากทั้งสองชุมชนร้อยละ 96 มีความพึงพอใจต่อความเท่าเทียมกันในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนของพวกเขา และมีเพียงร้อยละ 4 เท่านั้นที่ไม่พอใจ

ในชุมชนบ้านแม่แฮและชุมชนบ้านห้วยแก้วนั้น พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงมีความพึงพอใจต่อความเท่าเทียมในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนของพวกเขาอยู่ แต่จะเห็นว่าในชุมชนห้วยแก้วนั้นมีสัดส่วนของผู้ที่ไม่พอใจสูงกว่าคือมีอยู่ร้อยละ 7 จากการสอบถามชาวบ้านที่ไม่พอใจกลุ่มนี้ พบว่า สาเหตุที่ไม่พอใจเพราะว่า ป่าชุมชนที่มีอยู่ส่วนใหญ่จะเป็นการใช้ของกลุ่มคนที่ร่วมกันต่อสู้ด้วยกันมาเท่านั้นส่วนชาวบ้านคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้เข้าร่วมต่อสู้ในอดีตนั้นถึงแม้จะได้รับอนุญาตให้ใช้ได้เนื่องจากเป็นสมาชิกในชุมชนก็ตาม แต่เมื่อเข้าไปใช้ก็จะถูกค่อนแคะเอาจากกลุ่มชาวบ้านที่ต่อสู้ในทำนองว่าตอนต่อสู้ไม่มาช่วย แต่พอได้มาแล้วกลับเข้ามาใช้ ทำให้ชาวบ้านกลุ่มนี้ไม่อยากเข้าไปใช้และเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่เท่าเทียมกัน

7.2.3 ความมั่นคงในวิถีชีวิต

ความมั่นคงในวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชนนั้น ผู้ศึกษาจะทำการประเมินจากความพึงพอใจเกี่ยวกับความมั่นคงในวิถีชีวิตของตนต่อการมีอยู่ของรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในรูปของป่าชุมชน ดังตาราง 7.10

ตาราง 7.10 ร้อยละของความพึงพอใจในความมั่นคงในวิถีชีวิต

ความพึงพอใจต่อความมั่นคงในวิถีชีวิต	ชุมชนบ้านแม่แฮ	ชุมชนบ้านห้วยแก้ว	ครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด
พอใจ	97.1	96.0	96.0
ไม่พอใจ	2.9	4.0	4.0
รวม	100.0	100.0	100.0

จากตาราง 7.10 จะเห็นได้ว่าครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดร้อยละ 96 มีความพึงพอใจกับความมั่นคงในวิถีชีวิตที่มีผลมาจากรูปแบบการจัดการป่าชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบัน เนื่องมาจาก ชาวบ้านส่วนใหญ่ของทั้ง 2 ชุมชนจะประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรและต้องมีการใช้น้ำเพื่อทำการเกษตร โดยเห็นได้จากระดับการพึ่งพิงทรัพยากรของทั้งสองชุมชน ซึ่งให้ความสำคัญกับแหล่งน้ำเป็นอันดับแรก โดยเฉพาะชุมชนบ้านห้วยแก้วซึ่งได้รับผลกระทบจากการตัดไม้ทำลายป่าและรวมถึงการแย่งชิงทรัพยากรจากคนภายนอกในอดีต ที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนในเรื่องของน้ำเพื่ออุปโภคและบริโภคเป็นอย่างมาก แต่ต่อมาเมื่อมีการก่อตั้งป่าชุมชนและมีการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในรูปป่าชุมชนนี้แล้ว ทำให้ป่าไม้ดีขึ้นส่งผลให้ชาวบ้านมีแหล่งน้ำที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ดีขึ้น ก่อให้เกิดความมั่นคงในวิถีชีวิต กล่าวคือ ชาวบ้านมีน้ำเพื่อทำการเกษตรและสามารถใช้ทรัพยากรป่าชุมชนเหล่านี้หล่อเลี้ยงครอบครัวให้ดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างยั่งยืน

ในส่วนของชุมชนบ้านแม่แฮก็เช่นเดียวกัน ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่ต้องพึ่งพาแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตรเช่นกัน ทำให้การมีอยู่ของการจัดการป่าชุมชนนั้นช่วยให้ชาวบ้านมีแหล่งน้ำเพื่ออุปโภคและบริโภครวมถึงสามารถใช้ผลผลิตจากป่าชุมชนของพวกเขาได้ ก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อความมั่นคงในวิถีชีวิตเช่นกัน แสดงให้เห็นได้ว่า ผลของการมีอยู่ของการจัดการและดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ในรูปของป่าชุมชน ได้ก่อให้เกิดความมั่นคงในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนศึกษาทั้งสอง

และยังพบอีกว่า ในกลุ่มผู้ที่ตอบว่าไม่พอใจกับความมั่นคงในวิถีชีวิตเป็นกลุ่มบุคคลที่เมื่อก่อนมีอาชีพในการตัดไม้ขายหรือเผาถ่านขาย บุคคลกลุ่มนี้ได้ให้ความเห็นว่า เมื่อมีการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในรูปแบบของป่าชุมชนแล้ว กฎระเบียบห้ามตัดไม้ขายหรือห้ามเผาถ่านขายในชุมชนทั้งสอง ทำให้พวกเขาไม่สามารถดำรงชีพด้วยการตัดไม้หรือเผาถ่านขายได้อีกต่อไป ต้องหันไปประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น งานรับจ้างทั่วไป เป็นต้น ซึ่งงานรับจ้างทั่วไปไม่แน่นอนทำให้วิถีชีวิตของเขาต้องเปลี่ยนแปลงไป

โดยสรุป ความพึงพอใจของแต่ละคนบนผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการเชิงสถาบันและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นของการใช้ทรัพยากรป่าไม้ในรูปของป่าชุมชน ไม่สามารถประเมินจากการตัดสินจากคนใดคนหนึ่งในระยะสั้นได้ แต่ต้องประเมินจากผลประโยชน์ของชุมชนในระยะยาวมากกว่า ซึ่งต่างจากความพึงพอใจของผู้ใช้ในเศรษฐกิจแบบตลาด แต่ละคนในชุมชนชาวนาจะวัดความพึงพอใจของพวกเขาบนพื้นฐานของการตอบแทนซึ่งกันและกันและความมั่นคงในการยังชีพ (Scott, 1976)

7.2.4 แนวโน้มพื้นที่ป่าไม้

แนวโน้มพื้นที่ป่า เป็นตัวชี้ให้เห็นถึงความมีประสิทธิภาพของการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในรูปของป่าชุมชน โดยในพื้นที่ศึกษาทั้งสองมีแนวโน้มของพื้นที่ป่าที่เปลี่ยนแปลงไปดังนี้

ชุมชนบ้านแม่แฮ

ตาราง 7.11 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในชุมชนบ้านแม่แฮ ระหว่างปี พ.ศ. 2526-2543

(หน่วย : ไร่)

การใช้ที่ดิน	% ความชัน				
	0-12	12-20	20-35	> 35	รวม
ที่ป่า	- 120	- 46	738	1515	1997
ที่ดินการเกษตร	262	174	- 48	- 501	- 114
การทำไร่เลื่อนลอย	- 154	- 224	- 856	-1102	- 2356

ที่มา : แปลงมาจากงานของ Benchaphun and Methi (2001)

จากตาราง 7.11 จะเห็นได้ว่า พื้นที่ป่าของชุมชนแห่งนี้ ตั้งแต่ช่วงปี 2526 -2543 นั้น ในระดับความชันต่ำคือ 0-12 % และ 12-20 % นั้น พบว่า พื้นที่ป่าลดลง คือ ลดลง 120 ไร่ และ 46 ไร่ ตามลำดับ แต่ในระดับความชันที่สูงขึ้นไปคือที่ระดับความชัน 20-35 % และ 35 % ขึ้นไปนั้น พบว่า มีอัตราที่เพิ่มขึ้น คือ 738 ไร่และ 1515 ไร่ ตามลำดับ และมีการเพิ่มขึ้นรวมทั้งสิ้น 1997 ไร่

นอกจากนี้ในส่วนของที่ดินการเกษตร พบว่าในระดับความชันต่ำคือ 0-12 % และ 12-20 % นั้น พบว่า ที่ดินการเกษตรเพิ่มขึ้น 262 ไร่ และ 174 ไร่ ตามลำดับ แต่ในระดับความชันที่สูงขึ้นไปคือที่ระดับความชัน 20-35 %และ 35 % ขึ้นไปนั้น พบว่า มีอัตราที่ลดลง คือ ลดลง 48 ไร่ และ 501 ไร่ ตามลำดับ และที่ดินการเกษตรรวมมีแนวโน้มลดลงคือลดลง 144 ไร่ และพบว่าในส่วนของการทำไร่เลื่อนลอยนั้นพบว่าลดลงทุกระดับความชัน โดยลดลงรวม 2,356 ไร่

จะเห็นได้ว่านับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 – 2543 พื้นที่ป่าของชุมชนบ้านแม่แฮ มีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้ ก็อาจจะเนื่องมาจากการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในรูปของป่าชุมชนของชาวบ้านที่มีรากฐานมาจากขนบธรรมเนียมประเพณีของพวกเขา มีส่วนทำให้พื้นที่ป่าของชุมชนแห่งนี้มีแนวโน้มสูงขึ้น

ชุมชนบ้านห้วยแก้ว

ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าชุมชนห้วยแก้วนั้น ผู้ศึกษาไม่สามารถหาข้อมูลในเชิงปริมาณได้ แต่ก็ได้ข้อมูลในเชิงคุณภาพมาส่วนหนึ่ง โดยจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านห้วยแก้วและคณะกรรมการป่าชุมชนพื้นที่ป่าที่เคยถูกทำลายในอดีต ปัจจุบันมีการฟื้นตัวดีขึ้น ต้นไม้มีขนาดใหญ่ขึ้นและมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น ช่วงความขาดแคลนน้ำน้อยลง มีสัตว์ป่าให้เห็นเพิ่มขึ้น